

Baskervilles Virgil

En forløber for den nye antikvastil

Af Eli Reimer

Baskerville er navnet på en skrift, som alle der blot har den mindste tilknytning til bogtryk og satsteknik vil kende. Også manden, der skabte denne skrift, John Baskerville, vil være mange bekendt. Hans livshistorie med beskrivelse af hans virke som skrivelærer og senere som fabrikant af lakvarer i japansk stil og som skriftstøber og bogtrykker i Birmingham hører til det faste repertoire i tidsskrifter og fagbøger om skrift. Denne interesse for John Baskerville er forståelig; han var en virkelig dygtig bogtrykker og skriftstøber, der næsten var fanatisk i sin omhu for at skabe smukke bøger, og har nogen fortjent at blive nævnt i Monumenta Typographica er det ham.

MONUMENTA
TYPOGRAPHICA XII

John Baskerville begyndte som bogtrykker i 1750, men anvendte de seks første år til at fremstille og forbedre sit materiale. Han tilstræbte det fuldkomne og gjorde sig de største anstrengelser for at nå det. Da han endelig følte sig klar til at trykke den første bog, Virgils Bucolica, Georgica et Aeneis, og hans boghandler Robert Dodsley averterede den til publikum, forsinkede han bogen, da han ved sin nervøse omhu ikke kunne slippe den og blev ved til det sidste at ændre og forbedre arbejdet. Dette fremgår bl. a. af et brev af 7. april 1757, hvor Dodsley beklager, at Baskerville med sine forsinkelser har hindret ham i at holde sit ord til publikum.

Resultatet blev den mest perfekte bog i teknisk henseende, der nogensinde var trykt i England, og undervejs til dette resultat havde Baskerville gjort forbedringer såvel i metoder som materialer, der burde have været et forbillede for hans kolleger i faget.

Han var klar over, hvad trykningen betød for den færdige bog, så trykpresserne, som han selv havde konstrueret, var justeret så trykket kunne blive så jævnt som muligt; specielt var trykflade og fundament gjort så plane, som det stod i hans magt at gøre det, men også formen var han opmærksom på, og ved støbningen af typerne søgte han en absolut ensartet højde. Han eksperimen-

terede såvel med justering af støbeinstrument som matricer og var uhyre påpasselig ved typernes efterbehandling. Trykdækkelet ændrede han fra det bløde, grove flonel til en hårdere dobbeltvævet floneldug. Farven forbedrede han og stillede nye krav til både farvestof og fernis. Trykkene efterbehandlede ved presning imellem ophedede kobberplader, hvilket forklarer den særegne glans, som man tilskriver hans tryksager, og som ikke findes i nogen anden bog fra det 18. århundrede.

Den samme omhu og perfektionisme prægede skriftfremstillingen, og i modsætning til de umiddelbare og lidt primitive skrifter af blandet herkomst, som lå hos de øvrige bogtrykkere, fremtrådte Baskervilles skriftbillede i en præcis og regelbundet form, hvor alfabetets bogstaver har samme udtryk og billede i hver grad og næsten virker uniforme. De rester, der endnu var tilbage af bredpennens skrifttræk i barokskrifterne, reduceres stærkt i Baskervilles revision, således at aksens ikke længere er så skrå i de runde bogstaver.

Baskervilles skrift skulle blive en af forløberne for en ny stil, klassicismen, og det er Baskervilles skrift, der bliver udgangspunktet for den videre udvikling i England af denne skriftstil.

Det lykkes Baskerville at blive bogtrykker for Cambridge University i 1758, og af datidens debat kan man forstå, at han har

Herunder:
Baskervilles skrift
reproduceret i hel
størrelse fra hans
Virgil-udgave 1757.

25 Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

M. Et quæ tanta fuit Romam tibi caufa videndi?

T. Libertas : quæ fera, tamen respexit inertem ;

Candidior postquam tondenti barba cadebat :

30 Respexit tamen, et longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.

Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.

Quamvis multa meis exiret victima septis,

35 Pinguis et ingrata premeretur caesus urbi ;

Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

P. VIRGILII MARONIS
BUCOLICA

ECLOGA I. cui nomen TITYRUS.

MELIBŒUS, TITYRUS.

TITYRE, tū patulæ recubans sub tegmine fagi
Silvestrem tenui Musam meditaris avena:
Nos patriæ fines, et dulcia linquimus arva;
Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
5 Formosam resonare doces Amaryllida filvas.
T. O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit:
Namque erit illi mihi semper Deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boves, tu cernis, et ipsum
10 Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.
M. Non equidem invideo; miror magis: undique totis
Usque adeo turbatur agris. en ipse capellas
Protenus æger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco:
Hic inter densas corylos modo namque gemellos,
15 Spem gregis, ah! filice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset,
De cælo tactas memini prædicere quercus:
Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen, iste Deus qui fit, da, Tityre, nobis.
20 T. Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
Pastores ovium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos fimiles, sic matribus hædos
A Noram;

Virgil Bucolica,
Georgica et Aeneis
trykt af
John Baskerville
1757.

skabt opmærksomhed omkring sit arbejde, men kritik manglede der ikke. Det hvide papir, han benytter, og det præcise, rene tryk stikker i øjnene. Det er for usædvanligt. Formentlig er der også en del misundelse med i spillet, da de andre bogtrykkere har svært ved at følge ham i hans perfektionisme. Det morsomste eksempel på kritikken af Baskerville er givet af Benjamin Franklin, der skriver følgende brev til John Baskerville:

„Lad mig give dig et fornøjeligt eksempel på de fordomme, visse personer har udvist mod dit arbejde. Straks efter min til-

Benjamin
Franklins brev til
Baskerville

bagevenden diskuterede jeg Birminghams kunstnere med en herre, som sagde, at du vil komme til at berøve alle læsere i landet synet, da stregerne i dine bogstaver er for tynde og smalle og får øjnene til at smerte. Han kunne heller ikke selv læse en linje uden at det gjorde ondt. „Jeg troede,“ sagde jeg, „at De også ville klage over papirets glans.“ „Nej, nej,“ sagde han, „jeg har hørt det nævnt, men det er ikke det; fejlen ligger i selve bogstavernes form og snit, de har ikke den højde og tykkelse, som gør almindeligt tryk så meget behageligere for øjet.“ Du forstår, denne herre var „kender“. Forgæves forsøgte jeg at forsvare din stil mod dette angreb, han vidste, hvad han følte, og forstod grunden, og adskillige andre herrer blandt hans venner havde gjort samme iagttagelse, etc. I går besøgte han mig, og da jeg havde en ufin lyst til at prøve hans bedømmelsesevne, gik jeg ind i mit kammer, rev den øverste del af en skriftprøve fra Mr. Caslon, viste det til ham og sagde, at det var dit, og at jeg havde fået det med mig fra Birmingham. Endvidere sagde jeg, at jeg havde undersøgt det siden vi sidst taledes ved og ikke for mit liv kunne indse, hvori det misforhold lå, som han havde talt om, samt bad ham pege det ud for mig. Dette påtog han sig villigt og gennemgik de forskellige skrifttyper og viste mig alle de steder, han betragtede som eksempel på dette misforhold. Han forklarede, at han heller ikke nu kunne læse prøven uden meget stærkt at føle den irritation han tidligere havde nævnt. Jeg sparede ham denne gang for den forvirring, der ville være blevet resultatet, hvis jeg havde fortalt ham, at alle disse var typer, som han havde læst hele sit liv og som havde en sådan behagelig virkning på øjnene, de typer som hans forguede Newton var trykt med og som han har siddet og hængt ret meget over, ja samme typer, som hans egen bog er trykt med (thi han er selv forfatter) og hvis smertefulde misforhold han dog aldrig havde opdaget, førend han troede, at det var dine.“

Det lykkedes ikke for Baskerville at gøre sin trykkerivirksomhed rentabel. Forgæves søgte han om støtte og protektion hos Horace Walpole, der var medlem af parlamentet. Han blev derfor træt af at være bogtrykker og søgte at sælge sit materiale til det franske hof – men også dette mislykkedes. En tid var trykkeriet forpagtet til Robert Martin, en bror til William Martin, der senere fører Baskervilles stil videre, bl. a. med skriften Bulmer.

1775 døde John Baskerville. Trods hans økonomiske tab ved bogtrykkeriet efterlod han sig 12.000 £.

Ifølge Gaskell's „Bibliography of Baskerville“ nåede han at trykke 56 bøger. I en konklusion i denne bog får John Baskerville dette eftermæle: „Baskerville sparede hverken anstrengelser eller penge for at gøre sine bøger så fine som muligt, men hans standard for tekstlig akkuratessse var for ringe til, at resultatet var en ubetinget succes. De fleste af hans bøger var smukke, dyre og ukorrekte.“

Baskervilles skrift gik tabt for England i 1779, da Baskervilles enke, efter forgæves at have forsøgt at holde trykkeriet i gang, solgte det til den franske forfatter Beaumarchais, der indkøbte det for sit Société Littéraire-Typographique og slog sig ned i Kehl i Tyskland. Hans formål var at trykke en komplet Voltaire-udgave, og dette storværk har fået John Nichols til at skrive følgende salut: „Omend vi ikke efterligner den, må vi beundre den franske nations smag og økonomiske formåen, som – skønt af den britiske hær i 1762 bragt til randen af ruin – var i stand til i løbet af 17 år at hæve sig over trængslerne og købe Baskervilles elegante typer, hvilket var blevet afslået af hans eget land, og at ofre hundrede tusinde pund på at forgifte menneskehedens principper ved at trykke Voltaires værker.“

Baskervilleskriftens skæbne i Frankrig er en historie i sig selv. En periode ejes den af familien Didot, men havner til slut i det store skriftstøberi Deberny & Peignot i Paris. I dette støberi anvendes den til en præcis kopiering, og den originale Baskerville-skrift kan således købes fra dette støberi.

Det er dog især igennem kopierne, at Baskervilles skrift er blevet kendt. De første blev fremstillet allerede få år efter hans død, hvor Isac Moore fremstillede en kopi, der kendes under navnet Baskerville Old Face fra Stephenson Blake eller Fry's Baskerville. I 1923 fremstillede Monotype sin version af Baskerville. Den er mindre kontrastrig end den originale og virker blødere på bog-siderne. Det er specielt denne version, der er blevet populær og er blevet indbegrebet af en Baskervilleskrift for mange bogfolk. I 1926 blev Baskerville støbt af D. Stempel under navnet Original Baskerville – et malplaceret navn, nu hvor den originale udgave markedsføres. Linotype har en tilsvarende version til D. Stempels udgave, hvorimod Intertype har en udgave, der mest ligner Monotypeversionen. Det originale snit kan leveres for fotosætning på Photon.

*Baskervilles skrift
solgt til den
franske forfatter
Beaumarchais
i 1779*